

**STANOWISKO NR ...
RADY MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY
z dnia 2024 r.**

**w obronie prawa do eksponowania Krzyża i symboliki religijnej
w budynkach Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy oraz w
obronie konstytucyjnie zagwarantowanych wolności**

W związku z wydaniem przez Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy zarządzenia nr 822/2024 z dnia 8 maja 2024 r. w sprawie wprowadzenia Standardów równego traktowania w Urzędzie m.st. Warszawy, zawierającego w załączniku standard nr 4, zgodnie z którym „w budynkach urzędu dostępnych dla osób z zewnątrz oraz podczas wydarzeń organizowanych przez urząd nie eksponuje się w przestrzeni (np. na ścianach, na biurkach) żadnych symboli związanych z określoną religią czy wyznaniem. Nie dotyczy to symboli religijnych noszonych przez osoby pracujące w urzędzie na użytek osobisty, np. w formie medalika, tatuażu, opaski na rękę”,

- Mając na uwadze, że preambuła Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.) stanowi, że obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej są „zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna, jak i nie podzielający tej wiary, a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł”, a kultura Rzeczypospolitej Polskiej jest „zakorzeniona w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach”,
- Mając na uwadze, że Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20 września 2013 r. (sygn. akt II CSK 1/13) orzekł, że „osoba, która deklaruje się jako niewierząca, nie może oczekiwać, że nie będzie miała kontaktu z osobami wierzącymi, ich praktykami i symbolami religijnymi, bo w życiu społecznym byłoby to równoznaczne z ograniczeniem swobody sumienia osób wierzących”,
- Mając na uwadze, że Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwałą z dnia 3 grudnia 2009 r. (M.P. 2009 nr 78 poz. 962) stwierdził, że „znak krzyża jest nie tylko symbolem religijnym i znakiem miłości Boga do ludzi, ale w sferze publicznej przypomina o gotowości do poświęcenia dla drugiego człowieka, wyraża wartości budujące szacunek dla godności każdego człowieka i jego praw”, a „zarówno jednostka jak i wspólnoty mają prawo do wyrażania własnej tożsamości religijnej i kulturowej, która nie ogranicza się do sfery prywatnej”,
- Mając na uwadze, że Senat Rzeczypospolitej Polskiej uchwałą z dnia 4 lutego 2010 r. w sprawie poszanowania Krzyża (M.P. 2010 nr 7 poz. 57) stwierdził, że: „Krzyż, główny symbol chrześcijaństwa, które przyniosło Europie regułę poszanowania praw jednostki oraz zasady równości, wolności i tolerancji, towarzyszył Polsce we wszystkich ważnych chwilach jej dziejów. W czasach trudnych, podczas rozbiorów, wojen i okupacji Kościół Katolicki niósł pomoc potrzebującym bez względu na wyznanie i był miejscem zachowania pamięci narodowej, a Krzyż stawał się symbolem

nie tylko chrześcijaństwa i jego wartości, ale też tęsknoty za wolną Ojczyzną”, a „Krzyż, będący znakiem chrześcijaństwa, na trwałe stał się dla wszystkich Polaków, bez względu na wyznanie, symbolem powszechnie akceptowanych wartości uniwersalnych, a także dążenia do prawdy, sprawiedliwości i wolności naszej Ojczyzny”, w związku z czym „wszelkie próby zakazania umieszczania Krzyża w szkołach, szpitalach, urzędach i przestrzeni publicznej w Polsce muszą być poczytane za godzące w naszą tradycję, pamięć i dumę narodową”,

- Mając na uwadze, że Europejski Trybunał Praw Człowieka wyrokiem z dnia 18 marca 2011 r. w sprawie Lautsi przeciwko Włochom (skarga nr 30814/06) stwierdził, że obowiązkowa obecność krzyża w szkole nie narusza przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC), wskazał, że nie ma dowodów na to, jakoby obowiązkowa obecność krzyża w szkole skutkowałą indoktrynacją uczniów, sam krzyż jest zasadniczo biernym symbolem (*essentially passive symbol*), dlatego jego oddziaływanie nie może być porównywane do nakazu uczestniczenia w praktykach religijnych albo namawiania do wiary przez nauczyciela, a decyzja państwa w sprawie obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej należy do jego marginesu oceny (*margin of appreciation*) i sama obecność krzyży w szkole nie narusza przepisów EKPC,
 - Mając na uwadze, że Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 6 września 1990 r. (sygn. akt I PRN 38/90) orzekł, że: *„w najmniejszym zatem stopniu nie zostało uprawdopodobnione, ażeby wiszący w pomieszczeniu biurowym krzyż stanowił jakiś element narażający kogokolwiek na sytuację konfliktową lub obrażającą prawo do wolności sumienia i wyznania. Nie bez znaczenia jest także powszechnie zrozumiała, pozytywna dla kultury nie tylko chrześcijańskiej, lecz wręcz ogólnoludzkiej, symbolika krzyża”*,
 - Mając na uwadze, że Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 15 lipca 2010 r. (sygn. akt III SW 124/10) orzekł, że *„obecność krzyża w lokalu wyborczym, na który pomieszczenie udostępniła szkoła podstawowa, nie może być odczytywana jako dyskryminacja innych wyznań”*,
 - Mając na uwadze, że preambuła ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tekst jednolity: Dz.U. 2024 poz. 737) stanowi, że nauczanie i wychowanie w Rzeczypospolitej Polskiej *„respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki”*,
 - Mając na uwadze, że § 12 zd. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych (tekst jednolity: Dz.U. 2020 poz. 983) stanowi, że: *„w pomieszczeniach szkolnych może być umieszczony krzyż”*,
- I. Rada Miasta Stołecznego Warszawy, na podstawie § 29 ust. 1 pkt 2 Statutu Miasta Stołecznego Warszawy, wyraża stanowczy sprzeciw wobec podejmowanych w ostatnim czasie przez szereg uczestników debaty publicznej prób wykorzystywania wspomnianego zarządzenia Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy do zakazywania eksponowania w przestrzeni budynków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy (np. na ścianach, na biurkach) Krzyża i symboliki religijnej.

- II. Symbolika Krzyża, jak wskazano wyżej, wykracza poza kontekst ściśle religijny; jest ona powszechnie zrozumiała, pozytywna dla kultury nie tylko chrześcijańskiej, lecz wręcz ogólnoludzkiej, gdyż symbol ten uosabia uniwersalne wartości – prawdę, sprawiedliwość, dobro i piękno, gotowość do poświęcenia dla drugiego człowieka, wolność Ojczyzny.
- III. Z tej przyczyny Rada Miasta Stołecznego Warszawy wzywa do poszanowania wiary, tożsamości narodowej i kulturowej mieszkańców Warszawy, w tym poprzez uświęcone wielusetletnią tradycją umieszczanie symboli tej wiary i tożsamości w ratuszu, radzie miasta, urzędach dzielnic czy innych miejscach publicznych. Każdy ma prawo do obecności Krzyża i symboliki religijnej w swoim miejscu pracy, w tym do eksponowania ich np. na swoim biurku czy ścianie. Prawo do posiadają również osoby zatrudnione przez Urząd Miasta Stołecznego Warszawy w odniesieniu do przestrzeni budynków urzędu.
- IV. Niezależnie od powyższego, Rada Miasta Stołecznego Warszawy stoi na stanowisku, że standard nr 4 wspomnianego zarządzenia Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy w całości, w odniesieniu do Krzyża i symboliki religijnej, godzi w zagwarantowaną w art. 53 ust. 2 Konstytucji RP wolność religii, obejmującą „wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie”. Godzi on także w ustanowioną przez art. 25 ust. 2 Konstytucji RP zasadę zachowywania przez władze publiczne bezstronności w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych oraz zapewniania swobody ich wyrażania w życiu publicznym, jak również współdziałania państwa, kościołów i innych związków wyznaniowych dla dobra człowieka i dobra wspólnego – która to zasada zastąpiła poprzednio obowiązującą komunistyczną zasadę „świeckości państwa” oraz „neutralności światopoglądowej” wywodzoną z art. 82 Konstytucji PRL i wciąż zapisaną, pomimo niespójności z obecnie obowiązującą Konstytucją RP, w art. 10 PRL-owskiej ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (tekst jednolity: Dz.U. 2023 poz. 265), a zgodnie z regułą kolizyjną *lex superior derogat legi inferiori* i art. 8 Konstytucji RP, norma konstytucyjna pozbawia mocy obowiązującej normę ustawową sprzeczną z tą normą konstytucyjną.
- V. W związku z tym Rada Miasta Stołecznego Warszawy wyraża poparcie dla wszelkich zgodnych z prawem działań mających na celu wyeliminowanie standardu nr 4 z obrotu prawnego – w szczególności poprzez zaskarżanie tego zarządzenia do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie na podstawie art. 101 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U. 2024 poz. 609 z późn. zm.).

UZASADNIENIE

W dniu 8 maja 2024 r. Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy wydał zarządzenie nr 822/2024 w sprawie wprowadzenia Standardów równego traktowania w Urzędzie m.st. Warszawy, zawierające w załączniku standard nr 4, zgodnie z którym „w budynkach urzędu dostępnych dla osób z zewnątrz oraz podczas wydarzeń organizowanych przez urząd nie eksponuje się w przestrzeni (np. na ścianach, na biurkach) żadnych symboli związanych z określoną religią czy wyznaniem. Nie dotyczy to symboli religijnych noszonych przez osoby pracujące w urzędzie na użytek osobisty, np. w formie medalika, tatuażu, opaski na rękę”.

Bezpośrednio po wydaniu wspomnianego zarządzenia Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy liczni uczestnicy debaty publicznej wyrazili opinię, jakoby ze standardu nr 4 załączonego do tego zarządzenia wynikał prawny zakaz eksponowania w przestrzeni budynków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy (np. na ścianach, na biurkach) Krzyża i symboliki religijnej. Przykładowo, na łamach „Gazety Wyborczej” stwierdzono, że „Warszawa jako pierwsze miasto w Polsce zakazuje krzyży w urzędzie, a urzędnikom eksponowania symboli religijnych na biurkach”¹, „decyzja Trzaskowskiego o krzyżach to zachodnia norma”².

Zakaz ten wzbudził wyraźny sprzeciw społeczny. W dniu 17 maja 2024 r. rzecznik prasowy Arcybiskupa Metropolity Warszawskiego i Archidiecezji Warszawskiej wydał oświadczenie, zgodnie z którym „decyzja warszawskiego Urzędu Miasta prowadząca do wyeliminowania symboli religijnych w urzędach i biurach miejskich budzi zdziwienie i smutek”, gdyż symbol krzyża obliuguje „do jak najrzetelniejszego wypełniania swoich obowiązków oraz sprawiedliwego i równego traktowania wszystkich współobywateli”³. 18 maja 2024 r. metropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz stwierdził, że „pluralizm każe szanować każdego i wszystkie grupy społeczne ze swoimi poglądami, zwyczajami, także znakami religijnymi”, a metropolita łódzki kard. Grzegorz Ryś – że „neutralność, która domaga się tego, żeby każdy się «wyzerował» ze swoich przekonań i poglądów nie buduje wspólnoty międzyludzkiej”, a „wspólnota jest tam, gdzie jest różnorodność i każdy w tej różnorodności jest szanowany”⁴. 21 maja 2024 r. Rada Konferencji Episkopatu Polski ds. Społecznych stwierdziła, że „separacja skoordynowana to wzajemna autonomiczna współpraca Kościoła i Państwa, zapewniająca realizację dobra wspólnego opartego o transcendentną godność człowieka i naturalne prawo moralne. W tym modelu Państwo jest bezstronne wyznaniowo a w konsekwencji otwarte na współpracę z Kościołami i wspólnotami religijnymi. Separacja

¹ Arkadiusz Gruszczyński, *Warszawa zakazuje symboli religijnych w urzędzie miasta. Na biurku też nie można mieć krzyżyka*, 16.05.2024, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30972947,ratusz-zakazuje-symboli-religijnych-w-urzedzie-miasta-i-namawia.html> (dostęp: 23.05.2024).

² Arkadiusz Gruszczyński, *Prawica krzyczy o pilowaniu katolików. A przecież decyzja Trzaskowskiego o krzyżach to zachodnia norma*, 17.05.2024, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,30977078,prawica-krzyczy-o-pilowaniu-katolikow-a-przeciez-decyzja.html> (dostęp: 23.05.2024).

³ *Oświadczenie rzecznika prasowego*, 17.05.2024, <https://archwva.pl/aktualnosci/oswiadczenie-rzecznika-prasowego-2/> (dostęp: 23.05.2024).

⁴ *Kardynałowie Nycz i Ryś krytycznie o decyzji prezydenta Warszawy ws. symboli religijnych*, 18.05.2024, <https://www.ekai.pl/kardynalowie-nych-i-rys-krytycznie-o-decyzji-prezydenta-warszawy-ws-symboli-religijnych/> (dostęp: 23.05.2024).

wroga, polega na usuwaniu i ostatecznym zwalczaniu symboli religijnych i przejawów kultu religijnego, eliminowaniu społecznej roli Kościoła oraz wszelkich przejawów prywatnego i publicznego życia religijnego. Tak definiowana logika laicyzmu nie przestrzega obiektywnych ograniczeń polityki, uzurpując sobie prawo do rozstrzygnięcia o dobru i złu oraz o prawach człowieka, w tym prawu do życia i wolności religijnej”⁵.

17 maja 2024 r. Marszałek Sejmu X kadencji Szymon Hołownia stwierdził: „Uważam, że to zbędna decyzja. Każdy z urzędników doskonale wie, jak się zachowywać, by urząd był miejscem, w którym się po prostu sprawuje władzę lokalną, dla każdego, niezależnie od tego, jakiej wiary i wyznania jest. [...] Nie uważam, żeby dzisiaj w Polsce była nam potrzebna kolejna wojna o to, czy krzyże ze ścian zdejmować”⁶. 20 maja 2024 r. Marszałek Senior Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji Marek Sawicki stwierdził: „Jestem zażenowany tą decyzją. Kto z krzyżem wojuje, ten dobrze nie kończy. Zupełnie niepotrzebnie rozpoczął tę wojnę”⁷.

Standard nr 4 zarządzenia prezydenta Rafała Trzaskowskiego stoi w ewidentnej sprzeczności z kluczowym dokumentem programowym jego własnej partii politycznej – Deklaracji Krakowskiej z dnia 18 maja 2003 r., w której Platforma Obywatelska deklarowała: „Będziemy bronić praw religii, rodziny i tradycyjnego obyczaju, bo tych wartości szczególnie potrzebuje współczesna Europa”⁸. Jest sprzeczny także z dotychczasową postawą wobec Krzyża i symboliki religijnej wyrażaną przez posłów i senatorów Platformy Obywatelskiej, którzy byli inicjatorami projektów wspomnianych wyżej uchwał – Sejmu z dnia 3 grudnia 2009 r.⁹ oraz Senatu z dnia 4 lutego 2010 r.¹⁰ – a także w zdecydowanej większości głosowali zarówno za uchwałą Sejmu¹¹, jak i Senatu¹².

W związku z powyższym jako grupa mieszkańców Miasta Stołecznego Warszawy – projektodawcy niniejszego stanowiska – korzystając ze swoich uprawnień przyznanych im przez art. 41a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity: Dz.U. 2024 poz. 609), § 29 ust. 2 pkt 6 Statutu Miasta Stołecznego Warszawy oraz uchwałą nr XXI/

⁵ *Wroga separacja szkodzi dobru człowieka Stanowisko Rady KEP ds. Społecznych wobec relacji Kościół – Państwo*, 21.05.2024, <https://episkopat.pl/rada-kep-ds-spoecznych-o-relacji-kosciol-panstwo-wroga-separacja-szkodzi-dobru-czlowieka/> (dostęp: 23.05.2024).

⁶ *Szymon Hołownia o decyzji Rafała Trzaskowskiego ws. krzyży: Zbędna*, 17.05.2024, <https://www.rp.pl/polityka/art40386351-szymon-holownia-o-decyzji-rafala-trzaskowskiego-ws-krzyzy-zbedna> (dostęp: 23.05.2024).

⁷ „Jestem zażenowany”. *Posel PSL ostro o ruchu Trzaskowskiego*, 20.05.2024, <https://wiadomosci.wp.pl/jestem-zazenowany-posel-psl-ostro-o-ruchu-trzaskowskiego-7029545930455169v> (dostęp: 23.05.2024).

⁸ *Deklaracja Ideowa PO, Deklaracja Krakowska, Plan Rządzenia. Przypominamy korzenie Platformy Obywatelskiej*, 05.02.2021, <https://klubjagiellonski.pl/2021/02/05/deklaracja-ideowa-po-deklaracja-krakowska-plan-rzadzenia-przypominamy-korzenie-platformy-obywatelskiej/> (dostęp: 23.05.2024).

⁹ Druk nr 2533 Sejmu VI kadencji z dnia 18 listopada 2009 r., <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/2533.htm> (dostęp: 23.05.2024).

¹⁰ Druk nr 748 Senatu RP VII kadencji z dnia 7 stycznia 2010 r., https://senat.gov.pl/prace/druki/record_3648.html (dostęp: 23.05.2024).

¹¹ Głosowanie nr 46, <https://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/glosowania?OpenAgent&6&55&46> (dostęp: 23.05.2024).

¹² Głosowanie nr 78, <http://ww.senat.gov.pl/k7/dok/sten/048/G/G0204078.HTM> (dostęp: 23.05.2024).

540/2019 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 7 listopada 2019 r. w sprawie realizacji obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej (Dz. Urz. Woj. Maz. 2019 poz. 13009), zwracamy się do Rady Miasta Stołecznego Warszawy, by w zaistniałej sytuacji skorzystała z uprawnienia przyznanego jej przez § 29 ust. 1 pkt 2 Statutu Miasta Stołecznego Warszawy i przyjęła jednoznaczne stanowisko w obronie prawa do eksponowania Krzyża i symboliki religijnej w budynkach Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy oraz w obronie konstytucyjnie zagwarantowanych wolności, zagrożonych przez zarządzenie Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy.